

VZNIK A ZÁNİK NARATIVU NA PŘÍKLADU PUTOVÁNÍ JEDNÉ SVATOJÁNSKÉ SOCHY

Markéta Gausová Zörnerová

Filozofická fakulta UJEP Ústí nad Labem

The Emergence and Demise of Narratives on the Example of the Journey of the St John Nepomuk Statue

Abstract: Using the example of the statue of St John of Nepomuk outside Saint John the Baptist Church (Na Prádle) in Prague's Lesser Town, the author presents a reflection on the wide range of ideas upon which the narrative of a historical monument located in the city's landscape depends on. This sculpture is especially admired as an example of Baroque art. The location of this statue in front of Saint John the Baptist Church is one of the factors that creates the impression of a picturesque and visually attractive spot. At the same time, however, this statue is known to have been originally located on the opposite shore of the Vltava River. Until the beginning of the 20th century, it was part of a religious cult, and its presence in the Cattle Market (now Charles Square) was seen as part of a greater pilgrimage site in which St John of Nepomuk was revered. By studying sources and literature, the author gradually uncovers layers of meanings intertwined with this particular work. At the same time, the author reflects on the possible consequences of transferring (not only) religious monuments from their original locations, especially with regard to the city's memory.

Keywords: *St John of Nepomuk; city memory; narrative and interpretation; Prague*

V malebném pražském zákoutí na Malé Straně nedaleko vltavského ramene zvaného Čertovka stojí v Říční ulici kostel sv. Jana Křtitele na prádle. U jižní stěny kostela je na kamenném profilovaném podstavci umístěna socha sv. Jana

Nepomuckého. Nápadně připomíná známou světcovu sochu z Karlova mostu. Světec je oblečen v kanovníckém oděvu s biretem na hlavě, na hrudi přidržuje kříž s korpusem, pravou rukou podpírá svislé břevno kříže a palmový list, kladí kříže přidržuje levicí. Figura stojí v mírném kontrastu, pravé chodidlo spočívá na otesaném bloku kamene. Hlava světce je lehce natočena k levému rameni, pohled stočen mírně vzhůru.

Jedná se o tak zvaný brokofovsko-rauchmüllerovský typ vyobrazení sv. Jana Nepomuckého, o jehož rozšíření se bezděky zasloužil v Čechách zdomácnělý šlechtický rod Wunschwitzů, kteří mučedníka Jana Nepomuckého považovali za svého rodového patrona již dlouho před jeho svatořečením (1729). Právě jejich úsilím byla na pražském kamenném mostě vztyčena v roce 1683 Nepomukova socha (Woitschová 2011).¹ Podobu této svatojánské soše vtiskli Jan Brokof (1652–1718) a Matyáš Rauchmiller (1645–1686), ačkoliv je pravděpodobné, že navázali na starší vzorce vyobrazení mučedníka zpovědního tajemství.² Tato světcova podoba byla posléze napodobována a opakována po celá staletí až do dnešních dnů, a jakkoliv existuje mnoho dalších svatojánských variant a typů, lze od okamžiku vztyčení této sochy mluvit o vzorovém vyobrazení, které bylo opakováno jako ikonografický i kompoziční typ v podobě variace na stejné téma (Cibulka 1930: 127–132; Alsterová 1976: 80–85). Bezprostřední okolí této sochy na kamenném mostě i na řece pod ním se stalo jedním z uzlových bodů svatojánského kultu, dějištěm zázraků (jakkoliv církví neuznaných), místem liturgických oslav i individuálních modliteb, místem, kde byla obzvláště v 18. století každoročně instalována bohatá efemérní architektura glorifikující světce i kde později docházelo k vandalským útokům na světcovu sochu (nejnověji Pokorný – Mikulec – Blažek 2022).

Jen rámcově načrtnutý příběh svatojánské mostecké sochy naznačuje, že k tomuto jedinému do bronzu odlitému vyobrazení se váže celá řada narácí, které divák může vztáhnout například k příběhu zmíněného šlechtického rodu, k římskokatolickému nepomucenskému kultu, k soše jako k uměleckému dílu, nebo eventuálně k zázrakům spojovaným s touto sochou či k obrazoboreckým útokům v letech 1893–1919. Záleží jen na divákovi, jaké asociace, vzpomínky

¹ Strahovská knihovna, sg. AO XI 14/32, Wunschwitz, Johann Kajetan: *Triumph Johannis oder Dank- und Ehren-Gerüst denen heiligen Schutz-Patronen des Königreichs Böhme, und insonderheit dem heiligen Joanni von Nepomuck.../ von Johann Anton Cajetan Freyherrn v. Wunschwitz.*

² Jan Brokof vytvořil podle hliněného bozzetta Matyáše Rauchmüllera (1645–1686) dřevěnou sochu, která sloužila jako model pro bronzový odlitek z dílny Jeronýma Herolda (1627–1693).

či představy se mu v mysli otevřou, když se ocitne v prostoru, kde je tato svatojánská socha umístěna.

Socha před kostelem sv. Jana Křtitele na Prádle, opakující onen typ svatojánské sochy z Karlova mostu, pochází z roku 1715 a je připsána Michalu Janu Josefu Brokofovi (1686–1721) (Nejedlá 1968: 446, 470, 472; Blažíček 1986: 61). Michal Jan Josef byl starší ze synů Jana Brokofa, autora právě oné zmiňované sochy na Karlově mostě. V Ústředním seznamu kulturních památek Národního památkového ústavu se o soše stojící před malostranským kostelem dočteme toto: „Socha je dílem jednoho z nejlepších českých barokních sochařů M. J. Brokofa. Barokní pískovcová socha sv. Jana Nepomuckého v tradiční ikonografii stojící u kostela sv. Jana Křtitele Na Prádle, bývala původně na Karlově náměstí. Socha stojí na mohutném pískovcovém soklu u jižní fasády kostela sv. Jana Křtitele Na Prádle.“³

Z výše citovaného záznamu je patrné, že socha je u kostela umístěna druhotně, že se nachází v místě, pro něž původně nebyla určena. Můžeme si tedy položit otázku, odkud socha pochází, kde bylo její původní místo určení, kdo byl jejím objednatel a proč je nyní umístěna před kostelem, který je od roku 1942 užíván Církví českomoravskou (resp. Církví československou husitskou).⁴ Její nynější umístění v Řiční ulici může být totiž pro nepoučeného diváka matoucí. Kostel je zasvěcen sv. Janu Křtiteli, často je však jmenován zkráceně jen jako sv. Jan na Prádle. To svádí nepoučeného diváka k mylné domněnce, že je míněn svatý Jan Nepomucký, zvláště stojí-li jeho socha před kostelem. Kdo však projeví zájem, může snadno zjistit, že kostel užívá Církev československá husitská, která neuznává kultu svatých. Nakolik byl přesun této sochy zásahem do asociací, vzpomínek a představ, které si divák spojuje s konkrétním místem, lze hledat v její historii. Vydejme se tedy zpět v čase po stopách příběhu sochy sv. Jana Nepomuckého.

Z kusého konstatování seznamu Národního památkového ústavu již víme, že socha stávala na Karlově náměstí. V jižním cípu tohoto rozlehlého náměstí se nachází vstup do areálu kdysi slavného poutního kostela sv. Jana Nepomuckého na Skalce (Vajs 1934; Mikulec 2000: 96, 103–105; Kozel 1929:152–154). Obyvatelé Nového Města pražského se jako lokální patrioti hrdě hlásili ke sv. Janu

³ Internet. Národní památkový ústav, Ústřední seznam kulturních památek. <https://www.pamatkovykatalog.cz/socha-sv-jana-nepomuckeho-14550388> [cit. 2023-03-18].

⁴ Ústřední archiv ČČSH, kt. Praha – Malá Strana (Praha III), Kostel sv. Jana – Praha III, Podmínky nájmu kostela sv. Jana Na Prádle v Praze III – 440. Dekret č. 15.391/42. Č. j. 136 – příloha.

Nepomuckému, jehož domnělé působení na Novém Městě bylo popsáno ve svatojánských legendách.⁵ Bohuslav Balbín (1621–1688) napsal o novoměstském působení světce, že „theologii, jak známo, poslouchal u kolegiátního kostela Sv. Apolináře na Novém Městě pražském, kdež se jí nejčastěji učilo, protože tam od blízkého kostela vyšehradského všichni klerikové docházivali, a to pod nejlepšími mistry.“⁶

Lze doložit celou řadu důkazů o tomto novoměstském patriotickém smýšlení: ještě před blahorečením Jana Nepomuckého (1721)⁷ byla 16. května 1679 na vinici měšťana Kristiána Floriána Högera z Högeru v oblasti nazývané jako Skalka vysvěcena kaple k počtě Jana Nepomuckého (Bařková 1998:104–105). Den byl vybrán záměrně, neboť 16. květen byl tradicí chápán jako den Nepomukovy smrti (Stejskal 1922: 60–71; Borový 1878: 168–170; Royt 2009: 43).⁸ Při této kapli, jejíž duchovní správu později vykonávali novoměstští servité, bylo v roce 1696 založeno vůbec nejstarší svatojánské bratrstvo, a totiž Zbožné bratrstvo pod ochranou Panny Marie ke cti Jana Nepomuckého (Kozel 1929: 152–156).

Později nechal pražský měšťan Marek Bernard Joanelli založit také na své novoměstské vinici roku 1718 kapli ke cti tohoto mučedníka. Zřejmě byl inspirován Balbínovým tvrzením, že právě někde v místech jeho vinice měl ve 14. století Jan Nepomucký studovnu (Royt 1993: 84).

Jak hluboký význam byl přikládán domnělému působení sv. Jana Nepomuckého na Novém Městě, dokládá kázání pronesené v roce 1730 při zmiňované viniční kapli na Skalce: *Gruntownj kámen královskeho Nowého města pražského za cžasu cýsaře Karla IV. Založený swatý Jan Nepomucký, slawnému témuž městu předewssemu swatý* (Schoenpflug z Gamsenbergu 1730). Sv. Jan Nepomucký je v něm představen jako symbolický kámen v základech Nového Města pražského. Tato analogie vychází jednak ze symboliky novoměstského úbočí zvaného Skalka, na němž byla kaple vybudována, a zároveň z významu

⁵ V této stati kladu důraz na pojetí osudu sv. Jana Nepomuckého, které vychází především z barokních legend.

⁶ Zde citováno z českého vydání Balbínovy legendy (*Vita B. Joannis Nepomuceni*, 1680) z roku 1914. Balbín, Bohuslav: *Život svatého Jana Nepomuckého, pražského chrámu metropolitního u sv. Víta kanovníka, kněze a mučedníka*. Stará Říše 1914, s. 19.

⁷ Roku 1715 byl zahájen informační kanonizační proces blahorečení Jana Nepomuckého za arcibiskupa Ferdinanda hraběte z Khünburgu (1651–1731). Jan Nepomucký byl blahorečen roku 1721.

⁸ Oficiálně byl sice 16. květen uznán jako zasvěcený svátek sv. Jana Nepomuckého v zemích rakouské říše až dvorním dekretem v roce 1771, ale církev vzpomínala tento den již v druhé polovině 17. století.

kamene v křesťanské symbolice. V kázání bylo zároveň zdůrazněno, že vybudování Nového Města, a především jeho četných kostelů a klášterů, se dělo právě za života sv. Jana Nepomuckého, čemuž kazatel přikládal obzvláštní symbolický význam.

Svatořečení Jana Nepomuckého v roce 1729 bylo nakonec impulzem ke stavbě nynějšího kostela, náklady nesli členové bratrstva a další dobrodinci (Bařková 1998: 105).⁹ Poutní areál byl postupně ještě doplněn o ohradní zeď a vstupní bránu do areálu skrze zahradu, která byla dokončena roku 1771. Vznikl tak pozoruhodně košatý stavební celek, který svou ikonograficky bohatou plastickou výzdobou vstupoval přímo do novoměstského veřejného prostoru.

Tento obsáhlejší exkurs do svatojánské úcty v okolí Karlova náměstí byl nezbytný pro to, abychom byli schopni alespoň rámcově pochopit bohatou škálu asociací, které (nejen) novoměstští obyvatelé mohli vyvolávat ve svých myslích kdykoliv, když procházeli kolem poutního areálu. Ten byl (a dosud je) ohraničen na západní straně desítky metrů dlouho zdí, která byla ozdobena směrem do ulice mnoha reliéfy z časného i posmrtného života světce.¹⁰ A právě na západní straně náměstí, při cestě k poutnímu areálu, byla původně umístěna socha světce stojící dnes při kostele sv. Jana Křtitele na prádle.

Ve sborníku Pragensia svatojánská (Hrudka 1929: 97) najdeme popis místa, na němž socha stála: „U Resslerovy ulice dosud poutá pozornost starobylý dům u Šálků (čp. 310). Rozlehlý dům dosud svědčí, jak povstával slučováním různých částí. Ve zdi ke Karlovu náměstí dosud zříme dosti značný a vysoký výklenek, jenž tvoří kapličku a zde umístěna socha Světcova dobrého provedení, která svým vážným pojetím a vkusnou drapérií připomíná sochu na Karlově mostě. Lid zde dosud koná svatojánské pobožnosti.“

Pokud popsanou situaci srovnáme s archivními snímky, které zachycují sochu ještě na počátku 20. století, vidíme výklenkovou kapli, jejíž edikula nese na vrcholku kříž a je uprostřed zdobena pěti reliéfními hvězdami, které obklopují relikvii, světcův jazyk. Před sochou je umístěna kovová ozdobná mříž do výše soklu, na soklu je umístěna lampa ve tvaru pěticípé hvězdy.¹¹ Zajímavé je, že znalec Prahy Václav Hrudka vnímá na počátku 20. století umístění svatojánské

⁹ Kostel je dílem Kiliána Ignáce Dientzenhofera (1689–1751); NPÚ, SHP P 104, č. inv. 4396/b).

¹⁰ Dnes je tato výzdoba zachována pouze částečně, autorka textu se v současnosti pokouší o její ikonografickou rekonstrukci na základě studia pramenů.

¹¹ Ústav dějin umění AV ČR (ÚDU), Sběrka historické fotografie, Socha sv. Jana Nepomuckého při domě U Šálků na Novém Městě v Praze, inv. č. 017199; Socha sv. Jana Nepomuckého při domě čp. 310/II v Praze, inv. č. 017326, inv. č. 017327.

Socha sv. Jana Nepomuckého dočasně umístěná před svým osazením při ohradní zdi areálu kostela sv. Jana Křtitele na prádle v Říční ulici (r. 1939?), ze sbírky Ústavu dějin umění AV ČR, v.v.i.

Socha sv. Jana Nepomuckého v kapli při domě U Šálků na Karlově náměstí před rokem 1939, ze sbírky Ústavu dějin umění AV ČR, v.v.i.

sochy dokonce jako součást plastické výzdoby poutního areálu kostela sv. Jana na Skalce, což svědčí o hluboké tradici místa: „Do skupiny plastiky skalecké náleží ovšem i terasní motivy na zdi při zahradě kostelní, výzdoba zahradního portálu a pak socha Světcova na Karlově náměstí, kde u Resslerovy ulice dosud poutá pozornost starobylý dům u Šálků“ (Hrudka 1929: 97).

Abychom dokázali plně pochopit význam svatojánské kaple při domě U Šálků na cestě k poutnímu areálu, měli bychom si uvědomit, že kostel na Skalce byl jedním z míst v Praze, které bylo ještě v průběhu 19. století hojně vyhledávaným cílem svatojánských ctitelů především v oktávu sv. Jana Nepomuckého (16.–23. května).¹² Například v roce 1780, kdy bylo slaveno slavnostní triduum k padesátiletému jubileu založení kostela, sedělo údajně podél zdi dvacet zpovědníků a nejsvětější svátost přijalo asi 26 tisíc poutníků (Vajs 1934:4–5). Socha sv. Jana Nepomuckého umístěná na cestě k poutnímu areálu se zdá vypovídat o hluboce prožívané kolektivní úctě k tomuto kdysi novoměstskému obyvateli.

Ovšem pouze do okamžiku, než otevřeme rukopis uložený v archivu Národního muzea. Jedná se o rukopis Georga Adalberta Wahnera (1753?–1833) *Sammlung von Johan[n]eischen Denckmälern und deren Inschriften*.¹³ Tento katolický kněz sepisoval během svého duchovenského působení v Praze, v Žateckém a v Litoměřickém kraji různá ‚miscellanea‘, mezi nimi i památky na sv. Jana Nepomuckého. Sešit věnovaný svatojánským památkám obsahuje padesát tři rukopisných stránek včetně perokreseb nápisů, heraldických a ikonografických znaků a chronologicky řazeného rejstříku. Wahner v něm zaznamenal některé svatojánské památky vzniklé od r. 1683 až do r. 1832, v němž jeho soupis končí.¹⁴

Wahner zaznamenal, že majitel domu Matyáš Šálek (*Hausbesitzer Matthäus Schalek*) nechal sochu ozdobit vodovými barvami a napsat na ni tento nápis:

¹² Oktáv – sváteční týden, resp. osmý den po svátku, přičemž svátek se počítá jako první den.

¹³ Na pramen mne upozornila PhDr. Klára Woitschová, PhD., již tímto velmi děkuji. Archiv Národního muzea (ANM), B. č. 335, Wahner, Georg Adalbert: *Sammlung von Johan[n]eischen Denckmälern und deren Inschriften*. K osobě G. A. Wahnera podrobněji Ryantová 2006: 117–126.

¹⁴ Stojí za povšimnutí, že Georg Adalbert Wahner byl vysvěcen na kněze ve Svatováclavské kapli Svatovítského chrámu 18. září 1779 – tedy právě v roce padesátiletého jubilea Nepomukovy kanonizace. Je možné, že jeho zájem o Nepomukova zobrazení může pramenit z této souvislosti – není totiž známo, že by Wahner vytvořil jiný systematický soupis věnovaný některému dalšímu světcí.

An(n)o 1792. 22 Sep: StatuA
 IOANIS NEPOmuceni DE LOCO
 templo CORPORIS XTI PROPInguo
 Hunc TRANSLATA ET
 An(n)o 1793. 10. MAII VERO RENOVA=
 TA FUit A DOMINO MATHEO
 SCHALEK.¹⁵

Rázem se veškerý výklad původu a vnímání této sochy opět ocitá ne-li v troskách, pak jistě ve velikém zmatku. Z nápisu je patrné, že i na Karlovo náměstí byla socha umístěna druhotně a dosavadní výklad je založen částečně na omylu. Je zjevné, že Matyáš Šálek sochu získal pravděpodobně odkupem z tehdy již zrušeného novoměstského kláštera kanovníků Božího hrobu, neboli kláštera Těla Kristova (*Corpóris Christie Kirchen*), jak je uveden např. na Huberově plánu Prahy (Huber 1769).¹⁶

Jen díky Wahnerově zájmu o nápisové kartuše a pásky vděčíme za to, že nápis zůstal zaznamenán alespoň v jeho rukopise. Nápis byl pravděpodobně na podstavec sochy skutečně pouze namalován a postupně zanikl. O tom by mohl svědčit na soklu sochy rytý jednoduchý rámeček, který postrádá jakoukoliv vnitřní výzdobu (reliéf, nápis apod.). Nyní však tušíme, že se nemuselo jednat o pouhý estetický prvek podstavce, ale rám, který vymezoval plochu malovaného nápisu.

Ačkoliv podrobnější okolnosti získání a osazení sochy zatím neznáme, jisté není důvod pochybovat o motivacích Matyáše Šálka, kterých mohlo být vícero a téměř všechny by svědčily o jeho úctě k sv. Janovi. Jak již bylo řečeno, dům, který Matyáš a jeho žena Lidmila koupili v roce 1781, stával pouhých 250 metrů od poutního areálu, a ačkoliv v roce 1782 byly v rámci josefínských církevních reforem zakázány procesí a poutě, nebylo samozřejmě bráněno individuální úctě ani svátečním bohoslužbám.¹⁷ Kromě toho se zdá, že náboženské bratrstvo na Skalce si dokázalo ještě několik let udržet svou existenci i po císařem Josefem II. (1780–1790) nařízeném všeobecném zrušení náboženských bratrstev v roce 1783 (Kozel 1929:153–154). Matyáš Šálek si tedy nepochybně musel být vědom významu místa, které leželo přímo na cestě k vyhledávanému místu

¹⁵ Překlad autorky tetu: Roku 1792 22. září tato socha sv. Jana Nepomuckého od blízkého kláštera Těla Kristova sem přenesena a roku 1793 10. května v pravdě upravena. Stalo se za pana Matyáše Šálka.

¹⁶ Klášter byl zrušen v rámci reformy Josefa II. v roce 1785 (Bílek 1893: 257–262).

¹⁷ Opětovné povolení procesí na poutní místa bylo vydáno až v roce 1820 (Zlámal 2008: 377).

svatojánského kultu. Kromě toho z něj mohl promlouvat lokální novoměstský patriotismus, jak již bylo naznačeno výše, a jistě nelze opominout ani to, že sám mohl být ctitelem tohoto světce. Z nápisu je patrná i jistá míra sebe prezentace, což je zcela pochopitelné.

Zajímavé však je, že zřejmě i díky postupnému vymizení nápisu došlo poměrně záhy k posunu ve vnímání sochy v myslích pozorovatelů, a to do té míry, že pokud byla později socha zmiňována, pak jako přirozená součást širšího okolí poutního areálu.

Věnujme tedy nyní pozornost klášteru kanovníků strážců Božího hrobu. V roce 1905 zbořený klášter se původně rozkládal v lehce vyvýšené poloze neda-leko vltavského břehu v oblasti zvané na Zderaze (na starších plánech značeno jako *Am Zdaraz*).¹⁸ Klášter byl založen ve 20. letech 13. století snad již při starším kostele sv. Petra. V neklidných letech počátku 15. století byl klášter dvakrát vyplněn: nejprve v souvislosti s novoměstskou defenestrací v roce 1419, potom znovu v srpnu roku 1420. V druhém případě došlo kromě násilností na řehol-nících a na majetku kláštera také k boření klášterních budov a kostela. Odtud zřejmě také pomístní název celé širší oblasti na Zbořenci. V polovině 15. století se do kláštera řeholníci navrátili, ale klášter byl v úpadku a potýkal se s velkými finančními problémy (Uličný 2014: 18–47).

Až do počátku 18. století se konaly bohoslužby v bývalé sakristii zbo-řeného kostela, která byla přeměněna na kapli Panny Marie. Novoměstský měšťan Daniel Mazánek odkázal roku 1699 závětí veškerou svoji pozůstalost na stavbu nového kostela a příčinlivý probošt Jan Bedřich Josef Steimann doká-zal od císaře Karla VI. rozmnožit finanční prostředky na stavbu kostela ze solní pokladny o částku 10 tisíc zlatých. Základní kámen ke stavbě nového kostela sv. Petra a Pavla byl položen roku 1715 (Ekert 1878: 227–229).¹⁹

Toto datum se pozoruhodně překrývá s datací, kterou uvádí Adalbert Wahner ve svém soupisu svatojánských památek. Píše, že socha sv. Jana Nepo-muckého „*von Johann Brokobst der ein berühmter Bildhauer war im Jahre 1715 gefertigt worden*“.²⁰ Na podstavci sochy lze skutečně rozeznat již špatně čitelný

¹⁸ Dnes se v místech kláštera nachází objekty ČVUT, jediná dosud stojící zachovaná stavba je kaple Božího hrobu.

¹⁹ Hammerschmiedt, Jan Florián. *Prodomus Gloriam Pragensem*. Wickhart, Praha 1729. <https://books.google.cz/books?id=fL9fAAAAcAAJ&printsec=frontcover&hl=cs#v=onepage&q=Nepomu&f=false> [cit. 2023-03-19].

²⁰ (Socha sv. Jana Nepomuckého) byla Janem Brokoffem slavným sochařem v roce 1715 zhotovena. (Překlad autorky.) ANM, B. č. 335, Wahner, Georg Adalbert, *Sammlung von Johan[n]eischen Denckmälern und deren Inschriften*, s. 22.

nápis IOAN BROKOFF FECIT, dříve snad měl být čitelný i letopočet 1715.²¹ Tento nápis je patrně spíše označením díla vzešlého z rodinné dílny Brokofů, socha je dnes připisována Michalu Janu Josefu Brokofovi, jak upozorňují výše.

Pokud dílo bylo objednáno pro klášter na Zderaze, pak zřejmě v souvislosti se stavbou nového kostela. Souvislost s poutním areálem na Skalce by potom nebyla žádná, nebo pouze vzdálená, jen na základě relativní blízkosti obou areálů. Víme, že právě v roce 1715 byl zahájen informační kanonizační proces blahorečení Jana Nepomuckého a v radostné předtuše oslavení pražského mučedníka vznikaly četné Nepomukovy sochy a další umělecká díla. Ostatně v rukopisu A. Wahnera, který – nutno podotknout – je značně nesystematický a výskyt svatojánských soch zaznamenává zřejmě dle toho, kde se právě autor vyskytoval, je mezi lety 1700–1719 uvedeno dvacet pět soch Jana Nepomuckého, které ozdobily nejen pražská města. Kromě toho nelze vyloučit ani onen již několikrát zmiňovaný pocit místní sounáležitosti s mužem, který dle legend část svého aktivního života spojil s Novým Městem pražským.

Zcela pomínout nelze ani fakt, že klášter křižovníků strážců Božího hrobu byl vybudován na skalní terase nad Vltavou. Svahy se zde pozvolna sklánějí k vltavskému břehu, a ačkoliv zde v moderní době došlo ke značným terénním úpravám, přesto je toto převýšení stále patrné (Huber 1769). Od kláštera byl zřejmě dobrý výhled na řeku, která se dle legendy stala smrtícím nástrojem v konání krále Václava IV., který v ní nechal Nepomuka utopit. Spojení Jana Nepomuckého s vodním živlem se stalo zdrojem pro mnohvrstevnaté významy světcových osobních atributů, stejně jako jeho patronátu nad tonoucími, nad řemesly a činnostmi spojenými s využíváním vody, nad stíženými povodní stejně jako suchem, nad nemocnými vodnatelností, a bylo by možno jmenovat ještě mnoho dalších příkladů (Borový 1878: 51; Ryneš 1971: 32–33; Royt 1993: 80–89; Royt 1994: 53–63; Vlnas 2013: 190–192).

Jako nejzásadnější se mi však jeví souvislost s dějinami kláštera božihrobců, který byl příznivci radikálního utrakvismu zcela vypleněn. Právě Jan Nepomucký byl Bohuslavem Balbínem popsán jako muž, který měl na sklonku 14. století varovat před nadcházející zkázou: „... slzy hojné prolévaje, budoucí stav Čech a zakrátko příští pohromy jal se vyličovati: že kacířstvo bude z pekel vzbuzeno, jemuž svaté a světské rovno bude, nijakého rozdílu že znáti nebudou; že všecky chrámy a kláštery po Čechách budou vypáleny, některé i rukama

²¹ V současnosti převzala sochu do péče Galerie hl. m. Prahy, dílo je momentálně restaurováno. Za poskytnuté informace o převzetí sochy do péče děkuji Mgr. Marii Foltýnové, Ph.D.

strhovány; kněží a řeholníci že všemi mukami trýznění hynouti budou; a posléze že zhouba všemu náboženství hrozí.“²² Zvláště v časech rekatolizace byl vnímán jako muž, který setrval v pravé (katolické) víře, jako vlastenec, který svědčil o katolictví v Čechách. Socha prorockého mučedníka, která připomínala dramatické osudy kláštera na Zderaze, před nově budovaným kostelem by jistě byla více než výmluvná!

Dokud nebudou známy prameny, které by přímo doložily objednávku na vytvoření sochy sv. Jana Nepomuckého, budou výše popsané eventuality pouhými hypotézami. Přesto mohou posloužit jako ukázka mnohých na sebe navazujících představ, které se mohly řetězit před vnitřním zrakem každého, kdo v letech 1715–92 stanul před svatojánskou sochou na Zderaze.

Když Matyáš Šálek získal toto dílo a umístil ho v sousedství svého domu na Dobyčtím trhu (dnes Karlově náměstí), došlo postupně ke změně narativu. Obsah idejí se výrazně posunul, předešlý narativ byl potlačen a nakonec zapomenut. Svatojánská socha doslova srostla s příběhem poutního areálu, stala se integrální součástí konkrétního prostoru.

Nyní se ještě vraťme k jejím moderním osudům. Karlovo náměstí doznalo v první polovině 20. století značných změn, jednou z nich bylo zbourání starobylého domu U Šálků čp. 310, o jehož zachování se velmi zasazoval Klub Za starou Prahu.²³ Zhruba ve stejné době, kdy probíhal boj o bytí či nebytí této stavební památky, čili ve třicátých letech 20. století, byla opět obnovena diskuse o regulaci Malé Strany a Hradčan. A zároveň se o nevyužívaný a chátrající malostranský kostel sv. Jana Křtitele na prádle ucházely Církev československá a Československá pravoslavná církev.²⁴ Z možného využití této malostranské liturgické stavby se stala veřejná kauza, která byla ve třicátých letech průběžně reflektována v pražském tisku, zájem obou církví na užívání (eventuálně i společném) tohoto kostela byl obecně znám.²⁵ Jak již bylo konstatováno v úvodu této stati, kostel byl nakonec v roce 1942 pronajat Církvi českomoravské.

²² Citováno z českého vydání Balbínovy legendy (*Vita B. Joannis Nepomuceni*, 1680) z roku 1914 (Balbín 1914: 38).

²³ K jednání Klubu za starou Prahu se Státní regulační komisí pro Velkou Prahu: Klub Za starou Prahu, kt. Nové Město pražské, složka Různá popisná čísla, Dům U Šálků.

²⁴ Ústřední archiv Církve československé husitské (CČSH), kt. Praha – Malá Strana (Praha III), Kostel sv. Jana – Praha III. Eparchiální rada pravoslavné církve v Praze Ústřední radě církve československé v Praze ze dne 12. března 1931, č. j. 314-přes/31.

²⁵ *Ibid.*, výstřížky s tisku, č. j. 3495.

V zápisu ze schůze Klubu Za Starou Prahu ze dne 14. ledna 1939 čteme: „Předseda upozorňuje, že se bourá dům ‚U Šálků‘. Na návrh Wirthův usneseno doporučit magistrátu, aby socha sv. Jana Nep. od tohoto domu byla přenesena ke kostelu s. Jana Na Prádle a postavena k jižní stěně boč. lodi pod okna.“²⁶ Jak vidno, magistrát se přiklonil k návrhu Klubu a socha sv. Jana Nepomuckého byla skutečně umístěna před kostel v Říční ulici. Možnost, že se kostel může v dohledné době stát místem kultu církví, které sv. Jana Nepomuckého neuctívají, nebyla očividně brána v potaz. Bylo by rovněž zajímavé upřít v budoucnu pozornost k tomu, zda se umělecký historik Zdeněk Wirth (1878–1961) nechal inspirovat starším oceněným návrhem regulace kostela sv. Jana Křtitele na prádle od architekta Rudolfa Kříženeckého (1861–1939), který počítal v rámci estetizující úpravy okolí kostela také s osazením (blíže nespecifikované) sochy (Jeřábek 1904: 26).

Není cílem této stati přinášet rozbor vývoje moderní památkové péče u nás, snad postačí konstatování, že zhruba v téže době, v níž byl bourán dům U Šálků, probíhala také polemika mezi zmiňovaným Zdeňkem Wirthem a jeho kolegou na poli umělecké historie Václavem Wágnerem (1893–1962). Velice trefně popsal myšlenkový střet obou odborníků umělecký historik Ivo Hlobil, když napsal, že Wágner požadoval, aby se „oproti praktikované ‚analýze‘, vycházející vstříc pouze potřebám dějin umění“ přešlo k syntéze, která „upřednostňuje živou uměleckou hodnotu památky – na úkor hodnoty stáří –, a to včetně památek architektonických a historických měst“ (Hlobil 2005: 7).

Každopádně se sochou bylo tehdy naloženo především jako s „památkou“ – s uměleckým dílem, u nějž jsou ceněny především kvality estetické a nepochybně, v intencích tzv. vídeňské školy, také hodnota stáří (Bakoš 2004). Zásluha Klubu na záchraně této svatojánské památky tím samozřejmě není nijak zpochybňována, faktem však zůstává, že socha byla umístěna způsobem estetizujícím, bez ohledu na předešlý narativ či na kolektivní paměť místa. Proč například nedošlo k jejímu umístění v areálu kostela sv. Jana na Skalce, jehož renovace probíhala právě ve dvacátých a třicátých letech 20. století (Vajs 1934), se mi nepodařilo z archivních pramenů vyjasnit.²⁷ Ze ztráty narativu navázaného na novoměstskou náboženskou tradici však nelze vinit jen dobový způsob památkové péče.

²⁶ Klub Za starou Prahu, Schůze domácí rady ve středu dne 9. listopadu 1938. Zápisy schůzí domácí rady od 17. dubna 1935 do 14. ledna 1939.

²⁷ Památková obnova areálu kostela sv. Jana na Skalce byla dokončena v roce 1928, práce na kostele probíhaly i ve třicátých letech 20. století. KZP, složka Nové Město, karton 11 Kostely a kaple, kláštery, Praha II. Kostel sv. Jana na Skalce.

Po vzniku republiky v roce 1918 došlo jak k velikému odlivu věřících od církve římskokatolické (Jemelka–Štofanič 2020: 184), tak rovněž k dočasné, nicméně velmi drastické, vlně obrazoborectví, jejímž cílem se staly na prvním místě sochy sv. Jana Nepomuckého (Šorm 1922). Ani jubileum Nepomukova svatořečení v roce 1929 nemohlo zvrátit vývoj odklonu od kolektivně sdíleného kultu. Dosvědčuje to i povzdechnutí člena výboru, který u příležitosti jubilea pořádal výstavu svatojánských pragensí a který své zklamání komentoval i na stránkách katolického tisku: „Na rtech všech zůstala nevyřčená bolestná otázka: ‚Kde zůstali statisícové českých a slovenských katolíků se svou láskou k ponižovanému světci a patronu svému ve dnech, kdy mohli manifestovat svou oddanost...?‘“ (Bitnar 1929: 776–795). Celková bilance návštěvnosti a finančních nákladů na uspořádání výstavy se totiž ukázala jako značně neveselá – za čtyřicet šest dní navštívilo výstavu jen půldruhého tisíce osob (ibid.: 776–795). Vzpomeňme uváděný údaj o dvaceti šesti tisících poutníků v průběhu osmi dní v roce 1780! Ačkoliv nelze přímo srovnávat náboženský úkon, jakým byla účast v procesí, návštěva posvátného místa a vykonání svátosti pokání spojené s udělením plnomocného odpustku s návštěvou svatojánské výstavy, je třeba mít na paměti, že rok 1929 byl pro české katolíky rokem smíření a vystoupením ze stínu po zjitřených letech, která následovala po tak zvané Marmaggiho aféře (1925).²⁸ Návštěva svatojánské výstavy byla jednou z možností, jak manifestovat nejen svoji konfesionalitu, ale i oddanost světci, jehož sochy a kaple byly obzvláště v letech 1918–1921 cílem obrazoboreckých útoků (Bednář 2010).

Nicméně veřejné projevy cituplného vztahu věřících k mučedníkovi zpovědního tajemství byly silně narušeny. Důvodů byla celá řada, rozsah ani zaměření této stati nedovolují se jim podrobně věnovat, každopádně stojí za zamyšlení, zda právě v Praze nemohly určitý vliv sehrát i dopady asanace a dalších modernizačních stavebních zásahů především na území někdejších historických pražských měst, které měly za následek výraznou proměnu celých čtvrtí i desakralizaci veřejného prostoru. Někteří odborníci mluví v této souvislosti o symptomu „ztráty místa“, kde člověk může zakoušet sounáležitost s druhými. V prostorovém rámci je totiž vždy ukotvena kolektivní paměť (Halbwasch 2009: 200; Norberg-Schulz 2010: 189–190; Szaló 2017). Že je nejen vnímání místa, ale

²⁸ Papežský nuncius Francesco Marmaggi opustil v roce 1925 Československou republiku a na čas došlo k přerušení diplomatických styků se Svatým stolicem. V roce 1928 byl mezi Svatým stolicem a Československem uzavřen modus vivendi.

i města (v mnohosti jeho míst) závislé na způsobu „čtení“ jeho narací, dokládá na příkladu polské Vratislavi literární vědec Tomáš Horváth, který popisuje pocity „cizosti domácích“ ve „městě-přízraku“ – čili pocit ztráty chápání města, které jeho obyvatelé po určitých dějinných změnách již nepovažují za důvěrně známé (Horváth 2021: 204–226). Místa, na něž mohou lidé vzpomínat, a lidé, kteří na tato místa vzpomínají, jsou na sebe navzájem odkázáni. Pokud dojde ke ztrátě místa, přicházejí tím lidé o společné obrazy, jimiž se vyjadřovali a jimiž rozuměli (Belting: 65–71).

Podívejme se nyní souhrnně na vývoj a proměnu narativů, které byly vázány na sochu sv. Jana Nepomuckého, ve vztahu k místům, na nichž byla osazena. Její prvotní umístění bylo vázáno ke klášternímu areálu na Novém Městě na terénní terase nad Vltavou. Nepochybně k ní byl v 18. století vztažen narativ v zemi obnovovaného a upevňovaného katolictví na příkladu mučedníka, který až po ztrátu života hájil jednu z katolických svátostí – svátost smíření spojenou s ušní zpovědí. Zároveň tato socha mohla sloužit jako připomenutí prorockého ohlášení krize, která měla nastoupit, jakmile „kacířstvo bude z pekel vzbuzeno“, velmi příznačně na půdě kláštera, který byl husity rozbořen a následně v období rekatolizačním opět zbudován. Konečně mohla Nepomukova socha při klášteře nad Vltavou připomínat i způsob a místo skonu světce a zároveň jeho patronát nad všemi, kteří byli svým řemeslem či životními osudy spojeni s vodou.

Přesun sochy na Dobyččí trh potlačil narativ vztažený k dějinám kláštera a částečně zřejmě i k vodnímu živlu, zvýraznil však svatojánský kult jako takový, sepjetím s významným novoměstským poutním areálem. Socha začala být vnímána dokonce jako součást širší výzdoby tohoto poutního místa. Tím pravděpodobně posílil i skrze osobu novoměstského obyvatele Matyáše Šálka také narativ novoměstského patriotismu, kterým se obyvatelé Nového Města pražského mohli hlásit k sepjetí se stejným městem, v němž měl Nepomuk studovat. Na přelomu 19. a 20. století začala být silněji vnímána i umělecká hodnota díla, tehdy ještě připisovaného Janu Brokofovi, a na sochu začalo být nahlíženo zároveň jako na významnou pražskou památku.

Silné chátrání poutního areálu na Skalce v druhé polovině 19. století, stržení kláštera a kostela božihrobců, záměry stavební regulace Nového Města v oblasti mezi Karlovým náměstím a vltavským nábřežím a konečně zboření domu U Šálků, vedly k potlačení či dokonce k zániku výše vyčíslených narativů, a naopak ke zdůraznění významu sochy jako uměleckého díla a movité památky.

Otázka je, zda tento narativ přijmout jako jediné východisko k současnému „čtení“ této svatojánské sochy. Dovolte mi připomenout myšlenky kulturního

historika, filozofa a teologa Romano Guardiniho (1885–1968), který rozlišoval ve vztahu k náboženskému umění obrazy kultové a obrazy zbožné (Guardini 2009: 50–61).²⁹ Zatímco kultové obrazy jsou dle Guardiniho dány k dispozici Tomu, kdo má moc, aby, pokud se mu zlíbí, skrze ně promlouval, zbožné obrazy souvisí s osobním křesťanským životem, staví mosty mezi lidským a božským a vytváří pocit důvěrné blízkosti. Zbožné obrazy, jak si všímá Guardini, jsou pokračováním soukromého prostoru, jsou společníky a důvěrníky lidských životů, ozařují malost všedního dne a dávají příslib do budoucna. Takovým zbožným obrazem nepochybně byla i svatojánská socha, které je věnována tato stať. Vytržena z míst, pro něž byla určena, ztratila do značné míry nemateriální vlastnosti, kterými, jakkoliv šlo o neživou hmotu, byla schopna vyvolávat představy v myslích diváka. Jak dokládají četní sociologové, kulturní antropologové či teoretici architektury, kteří se věnují výzkumu městského života, města v sobě zahrnují bezpočet mnohohrstevnatých stop minulosti. To, nakolik jim rozumíme a nakolik vnímáme tyto stopy v místě, v němž pobýváme, je dokonce chápáno jako kritérium našeho vztahu k tomu kterému konkrétnímu městu.³⁰

A právě ve ztrátě vztahu sochy a místa spatřuji nejzásadnější kvalitativní rozdíl, který odlišuje přesun sochy na Dobytčí trh a přesun téže sochy ke kostelu sv. Jana na prádle. Tato stať je pokusem navrátit této soše i místům, na nichž se dříve nacházela, alespoň některé z narácí.

Markéta Gausová Zörnerová je doktorandkou oboru České dějiny na Filozofické fakultě Univerzity J. E. Purkyně v Ústí nad Labem. Současně působí jako lektorka v Muzeu města Prahy. Zabývá se církevními dějinami, dějinami Prahy, její zájem poutá kulturní antropologie a urbánní sociologie. Oslovují ji myšlenky experimentální památkové péče a cesty, které vedou k tak zvanému zpřítomňování památek. Kontakt: mol.gz@seznam.cz

²⁹ Ve vztahu ke kultovým obrazům se dokonce rozpakoval používat výraz „umělecké dílo“, neboť takové dílo přichází dle Guardiniho z transcendence a Bůh mluví skrze něj.

³⁰ Kromě již výše zmiňovaných autorů bych ráda ještě upozornila na práce teoretika architektury a památkové péče Jorge Otero-Pailose, které u nás zprostředkovává především architektka Pavla Melková (Melková a kol. 2022).

Prameny

- Archiv Národního muzea, B. č. 335, Wahner, Georg Adalbert: *Sammlung von Johan[n]eischen Denckmälern und deren Inschriften*.
- Balbín, Bohuslav. 1914. Život svatého Jana Nepomuckého, pražského chrámu metropolitního u sv. Víta kanovníka, kněze a mučedníka. Stará Říše: A. L. Stríž. *Bibliografie dějin Českých zemí*. Praha: Historický ústav AV ČR. Dostupné z <https://biblio.hiu.cas.cz/> [cit. 2023-03-10].
- Bitnar, Vilém. 1929. „Jubilejní výstavka Svatojanská v Praze.“ *Časopis katolického duchovenstva* 78, 1929: 776–795. Dostupné z <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=18566> [cit. 2023-03-19].
- Hammerschmiedt, Jan Florián. 1729. *Prodomus Gloriam Pragensem*. Praha: Wickhart. Dostupné z <https://books.google.cz/books?id=fL9fAAAAcAAJ&printsec=frontcover&hl=cs#v=onepage&q=Nepomu&f=false> [cit. 2023-03-19].
- Národní památkový ústav, Ústřední seznam kulturních památek. Dostupné z <https://www.pamatkovykatalog.cz/socha-sv-jana-nepomuckeho-14550388> [cit. 2023-03-18].
- Österreichische Nationalbibliothek. Huber, Josef Daniel von. *Plan von Prag*, 1769. Plan von Prag - ÖNB Digital (onb.ac.at) [cit. 2023-03-17].
- Klub Za starou Prahu, kt. Nové Město pražské, složka Různá popisná čísla, Dům U Šálků.
- Klub Za starou Prahu, Schůze domácí rady ve středu dne 9. listopadu 1938. Zápisy schůzí domácí rady od 17. dubna 1935. do 14. ledna 1939.
- Klub Za starou Prahu, složka Nové Město, karton 11 Kostely a kaple, kláštery. Praha II. Kostel sv. Jana Na Skalce; Vajs, Václav. *Obnova chrámu sv. Jana Na Skalce*. Praha 1934.
- Národní památkový ústav, Územní pracoviště Praha, stavebně historický průzkum, P 104, č. inv. 4396/b.
- Ústav dějin umění AV ČR, Sbírká historické fotografie, Socha sv. Jana Nepomuckého při domě U Šálků na Novém Městě v Praze, i. č. 017199; Socha sv. Jana Nepomuckého při domě čp. 310/II v Praze, i. č. 017326, 017327.
- Ústřední archiv Církve československé husitské, kt. Praha – Malá Strana (Praha III), Kostel sv. Jana – Praha III. Podmínky nájmu kostela sv. Jana Na Prádle v Praze III – 440. Dekret č. 15.391/42. Č. j. 136 – příloha.
- Ústřední archiv Církve československé husitské, kt. Praha – Malá Strana (Praha III), Kostel sv. Jana – Praha III. Eparchiální rada pravoslavné církve v Praze Ústřední radě církve československé v Praze ze dne 12. března 1931, číslo jednací 314-přes/31.
- Ústřední archiv Církve československé husitské, kt. Praha – Malá Strana (Praha III), Kostel sv. Jana – Praha III. Výstřižky s tisku, č. j. 3495.
- Strahovská knihovna. Wunschwitz, Johann Kajetan: *Triumph Johannis oder Danck- und Ehren-Gerüst denen heiligen Schutz-Patronen des Königreichs Böhheim, und insonderheit dem heiligen Joanni von Nepomuck...*, sg. AO XI 14/32.
- Schoenpflug z Gamsenbergu, Josef Benedikt. 1730. *Gruntownj kámen královského Nowého města pražského za času cýsaře Karla IV. Založený swatý Jan Nepomucký, slawnému témuž městu předeswssemu swatý*. Praha: u Matěge Adama Högra.

Literatura

- Alsterová, Alena. 1976. „Brokofova mostecká socha jako typ, varianta a schéma.“ Pp. 80–85 in *Acta Universitatis Carolinae. Příspěvky k dějinám umění II*. Praha: Univerzita Karlova.
- Bakoš, Ján. 2004. *Intelektuál & Pamiatka*. Bratislava: Kalligram.
- Baťková, Růžena a kol. 1998. *Umělecké památky Prahy. Nové Město. Vyšehrad. Vinohrady*. Praha: Academia.
- Bednář, Milan. 2010. *Poškozování drobných sakrálních památek*. Nepublikovaný rukopis diplomové práce. Brno: FF MU, Historický ústav.
- Belting, Hans. 2002. *Antropologie obrazu*. Brno: Books & Pipes.
- Bílek, Tomáš. 1893. *Statky a jmění kolejí jezuitských, klášterů, kostelů, bratrstev a jiných ústavů v království Českém od císaře Josefa II. zrušených*. Praha: I. L. Kober.
- Bitnar, Vilém – Procházka, Karel (eds). 1929. *Pragensia svatojanská*. Praha: Výbor svatojanský.
- Blažíček, Oldřich J. 1989. *Ferdinand Brokof*. Praha: Odeon.
- Borový, Klement. 1878. *Svatý Jan Nepomucký, mučovník a hlavní patron Království českého*. Praha: Dědictví sv. Jana Nepomuckého.
- Cibulka, Josef. 1930. „Socha barokního světce.“ Pp. 127–132 in *Od pravěku k dnešku (Pekařův sborník) II*. Praha: Historický klub.
- Ekert, František. 1878. „Zrušené a zaniklé chrámy v Praze V. Chrám sv. Petra a Pavla s proboštvím křižovníků strážců Božího hrobu na Zderaze.“ *Blahověst* 16, 1878: 227–229.
- Emler, Josef. 1876. *Rukověť chronologie křesťanské, zvláště české*. Praha: Spolek historický.
- Guardini, Romano. 2009. „Obraz kultový a obraz zbožný. Dopis historikovi umění.“ Pp. 50–61 in Týž: *O podstatě uměleckého díla*. Praha: Triáda.
- Halbwachs, Maurice. 2009. „Kolektivní paměť a prostor.“ Pp. 185–228 in Týž: *Kolektivní paměť*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Hlobil, Ivo. 2005. „Václav Wagner – strážce estetického působení památky.“ Pp. 6–12 in Tomáš Horváth: *Interpretácia, naratív, reprezentácia*. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie ved.
- Hrudka, Václav. 1929. „Svatojanské sochařství v Praze.“ Pp. 90–103 in Vilém Bitnar – Karel Procházka (eds): *Pragensia svatojanská*. Praha: Výbor svatojanský.
- Jemelka, Martin – Štofanič, Jakub. 2020. *Víra a nevíra ve stínu továrních komínů. Náboženský život průmyslového dělnictva v českých zemích (1918–1938)*. Praha: Academia.
- Jeřábek, Luboš. 1904. *Malá Strana a problém její upravení*. Praha: Klub Za starou Prahu.
- Kozel, Václav. 1929. „Svatojanská bratrstva v Praze.“ Pp. 152–154 in Vilém Bitnar – Karel Procházka (eds.): *Pragensia svatojanská*. Praha: Výbor svatojanský.
- Nejedlá, Věra. 1968. „Příspěvek k dílu bratří Michala Jana Josefa a Ferdinanda Maxmiliána Brokofů.“ *Umění* 16, 1968: 444–494.
- Norberg-Schulz, Christian. 2010. *Genius loci. Krajina, místo, architektura*. Praha: Dokořán.

- Melková, Pavla et al. 2022. *Živá památka*. Praha: Institut plánování a rozvoje hl. m. Prahy.
- Pátková, Hana (ed.) 2006. Česká beseda o německých i českých kronikách, pamětech a dalších vyprávěcích pramenech. Praha: Scriptorium.
- Pokorný, Vojtěch – Mikulec, Jiří – Blažek, Petr. 2022. *Musica Navallis. Dějiny slavnosti a kultu sv. Jana Nepomuckého*. Praha: Svatojanský spolek.
- Royt, Jan. 1993. „Johannes von Nepomuk und seine verehrung in Prag.“ Pp. 80–89 in Reinhold Aumstark – Johanna Herzogenberg – Peter Volk (eds.): *Johannes von Nepomuk 1393–1993. Eine Ausstellung des Bayerischen Nationalmuseums, München, in Zusammenarb. mit dem Prämonstratenserklöster Stahov, Prag, und dem Nationalmuseum, Prag*. München: Bayerisches Nationalmuseum.
- Royt, Jan. 1993. „Svatý Jan Nepomucký a jeho úcta v Praze.“ Pp. 76–84 in Jana Kybalová (ed.): *Svatý Jan Nepomucký 1393–1993*. Praha: Karolinum.
- Royt, Jan. 1994. „Ikonografie sv. Jana Nepomuckého.“ Pp. 53–63 in Jiří Svoboda (ed.): *Svatojanský sborník*. Praha: Karolinum.
- Royt, Jan. 2009. „Sv. Jan Nepomucký“ Pp. 35–50 in *Kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené Hoře*. Telč: Národní památkový ústav.
- Ruth, František. 1903. *Kronika královské Prahy a obcí sousedních II*. Praha: Körber.
- Ryantová, Marie. 2006. „Pozoruhodná spisování P. Georga Adalberta Wahnera.“ Pp. 117–126 in Hana Pátková (ed.): Česká beseda o německých i českých kronikách, pamětech a dalších vyprávěcích pramenech. Praha: Scriptorium.
- Ryneš, Václav. 1971. *Atributy v umění II*. Praha: Oblastní muzeum Rožtoky.
- Stejskal, František. 1922. *Svatý Jan Nepomucký II*. Praha: Dědictví sv. Jana Nepomuckého.
- Szaló, Csaba. 2017. *Paměť míst. Kulturní sociologie vzpomínání*. Brno – Praha: Sociologické nakladatelství.
- Šorm, Antonín. 1922. *Ve jménu demokracie*. Praha: Československá akciová tiskárna.
- Uličný, Petr. 2014. „Kristův hrob a jeho pražští ochránci.“ *Staletá Praha* 30, 2014, 2: 18–47.
- Vlnas, Vít. 2013. *Jan Nepomucký, česká legenda*. Praha – Litomyšl: Národní galerie – Paseka.
- Wagner, Václav. 2005. *Umělecké dílo minulosti a jeho ochrana*. Praha: Národní památkový ústav.
- Woitschová, Klára. 2011. *Gottfried Daniel Wunschitz, sběratel, heraldik a genealog*. Praha: Národní archiv.
- Zlámal, Bohumil. 2008. *Příručka českých církevních dějin V*. Olomouc: Maticе cyrilometodějská.